

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

Biuletyn

DOKUMENTY ROBOCZE • EKSPERTYZY • KOMUNIKATY • OPINIE • LISTY

SERIA Z • NR 39 - 2002 • LICZBA STRON 4 (s. 449-452) • © PISM • NR EGZ. 31.513.20

DOKUMENTY ROBOCZE

Stan aktualny stosunków Polski z krajami Półwyspu Iberyjskiego w perspektywie przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej

Małgorzata Kwiatkowska

1. Stosunki bilateralne – 2. Współpraca w perspektywie wspólnego członkostwa w UE – potencjalne korzyści i konflikty interesów

Ani Hiszpania, ani Portugalia nie zajmowały dotychczas ważnego miejsca w założeniach polskiej polityki zagranicznej. Sytuacja ta ulega zmianie, w związku z polskimi staraniami o członkostwo w Unii Europejskiej (UE), której członkami Hiszpania i Portugalia są od 1986 r. Kraje Półwyspu Iberyjskiego (PI) oraz Polskę w UE charakteryzować będzie wiele podobieństw: wielkość terytorium, potencjał demograficzny i siła decyzyjna (Hiszpania), zbliżone priorytety gospodarczo-społeczne, a także pograniczne położenie. Istotną rolę odgrywa też aktualne hiszpańskie przewodnictwo w Radzie Europejskiej.

1. Stosunki bilateralne

Kontakty polityczne

Stosunki dyplomatyczne pomiędzy Rzeczpospolitą Polską (wówczas PRL) a Królestwem Hiszpanii nawiązano 31 stycznia 1977 r. W 1992 r. przyjęto *Traktat o Przyjaźni i Współpracy między Polską i Hiszpanią*, w 1994 r. zniesione zostały wizy dla

obywateli obu krajów, a cztery lata później Premierzy Polski i Hiszpanii podpisali *Wspólną Deklarację Polsko-Hiszpańską*, określającą zasady współpracy, w formie corocznych spotkań i konsultacji szefów rządów oraz ministrów spraw zagranicznych. Dokument ten miał także na celu, za pośrednictwem państwa członkowskiego jakim była Hiszpania, zbliżenie Polski do UE i przygotowanie przyszłej integracji. Polskę i Hiszpanię łączy też późno zainicjowane członkostwo w NATO – Hiszpania przystąpiła do Sojuszu dopiero w 1982 r. i była ostatnim państwem przyjętym przed rozszerzeniem NATO na wschód w 1999 r.

Na porównywalny stopień intensywności stosunków z Portugalią trzeba było czekać do roku 1998. Doszło wówczas do spotkania prezydentów, premierów, oraz ministrów spraw zagranicznych obu państw, a także nawiązania współpracy pomiędzy resortami obrony i gospodarki. Wiązało się to bezpośrednio z ratyfikacją przez Portugalię Protokołu Akcesyjnego w sprawie przyjęcia Polski do NATO, oraz życzliwą oceną polskich aspiracji do członkostwa w UE.

Stosunki gospodarcze

Mimo, iż *Układ o Współpracy Gospodarczej i Przemysłowej* pomiędzy Hiszpanią i Polską został zawarty w 1985 r., konkretne działania pojawiły się dopiero w latach dziewięćdziesiątych, kiedy to obszar Europy Środkowej stał się celem zachodnioeuropejskiego eksportu oraz inwestycji. Obecnie polsko-hiszpańskie stosunki handlowe charakteryzuje duża dynamika, ale wciąż rosnąca przewaga importu nad eksportem.

Wymiana handlowa z Portugalią kształtuje się nieco inaczej. Obroty handlowe, mimo że systematycznie rosną, są stosunkowo niewielkie, brak też zdecydowanej tendencji zwyżkowej lub zniżkowej salda obrotów towarowych.

	6 miesięcy 2001			6 miesięcy 2000			Udział w	
	eksp.	imp.	saldo	eksp.	imp.	saldo	eksp.	imp.
	mln USD			mln USD			%	
Hiszpania	305,8	655,0	-349,2	241,6	615,9	-374,3	2,4	4,3
Portugalia	124,6	79,4	45,2	64,0	68,8	-4,8	1,0	0,5

źródło: www.mg.gov.pl

Z punktu widzenia inwestycji, zainteresowanie Polską jest raczej niewielkie – wynika z nieznamomości i, co za tym idzie, z braku zaufania do polskiego rynku. Szacuje się, iż na rynku polskim działa obecnie ok. 90 spółek z udziałem kapitału hiszpańskiego. Polskie inwestycje bezpośrednie na PI właściwie nie istnieją.

	1999			2000		
	Miejsce wśród inwestorów	Kapitał zainwestowany		Miejsce wśród inwestorów	Kapitał zainwestowany	
		Wartość w mln USD	Udział w %		Wartość w mln USD	Udział w %
Hiszpania	19	288,2	0,8	19	377,9	0,7
Portugalia	18	289,8	0,8	20	338,7	0,6

źródło: PAIZ

Kontakty społeczne i kulturalne

Kulturalna i naukowo-techniczna współpraca polsko-iberyjska regulowana jest *Układem o współpracy kulturalnej i naukowej*, podpisanym w 1975 r. z Portugalią oraz w 1978 r. z Hiszpanią, a także polsko-hiszpańskim *Układem podstawowym o współpracy naukowej i technicznej* z 1985 r. Postanowienia tych układów ułatwiają wymianę stypendystów (studentów i wykładowców) oraz ekspertów, zapewniają wsparcie instytucjonalne w nauczaniu języków i promują współpracę w ramach konkretnych projektów.

W przygotowaniach akcji promujących kontakty dwustronne, oprócz placówek dyplomatycznych, dużą rolę odgrywa *Instituto Cervantes*, którego filia działa w Warszawie. Spełnia on rolę ośrodka dydaktycznego oraz centrum kulturalnego. Brak natomiast oddziału portugalskiego *Instituto Camões*, co negatywnie odbija się na obecności Portugalii w świadomości Polaków. Niestety nie ma także Instytutu Polskiego na Półwyspie Iberyjskim – obowiązek szerzenia kultury polskiej spoczywa na placówkach dyplomatycznych oraz stowarzyszeniach kulturalnych (polsko-portugalskich i -hiszpańskich, ale także -katalońskich i -baskijskich).

2. Współpraca w perspektywie wspólnego członkostwa w UE – potencjalne korzyści i konflikty interesów

Z uwagi na podobieństwa łączące Polskę z krajami PI, często mówi się o możliwości wykorzystania ich doświadczeń w procesie integracji Polski z UE. Tymczasem należy pamiętać, iż polskie starania o członkostwo mają zupełnie inny kontekst – brak argumentów politycznych, które były decydujące w przypadku krajów PI, negocjacje prowadzone są równoległe z większą liczbą kandydatów, a idea integracji europejskiej, w wyniku zmian traktatowych i przyjęcia nowych form współpracy, nabrała innego charakteru.

Jednak brak adekwatności sytuacji przedakcesyjnej nie przesądza o możliwościach podjęcia współpracy, tym bardziej, że kraje PI wyrażają pozytywne nastawienie oraz chęć aktywnego wspierania polskich aspiracji. Także poparcie ich społeczeństwa dla idei rozszerzenia należy do stosunkowo najwyższych w krajach „15” – wg *Eurobarometru*, wiosną 2001 r. wynosiło 55 % (w Hiszpanii) i 52 % (w Portugalii).

Niepokój budzi jednak fakt, iż deklaracje poparcia wygłaszane w trakcie spotkań bilateralnych nie znajdują pełnego odzwierciedlenia w działaniach, czego przykładem jest „porzucony” projekt dwustronnej umowy o ruchu osób i pracowników. Stawia to pod znakiem zapytania wartość przyszłych deklaracji, tym bardziej, iż znane są oportunistyczne zachowania Hiszpanii, uzależniającej wspólne decyzje unijne od zagwarantowania jej własnych interesów.

Kwestia pomocy unijnej dla regionów najuboższych oraz dopłat bezpośrednich dla rolników to obszary, w których pomiędzy Polską a krajami PI może wystąpić największy konflikt interesów. W wyniku przystąpienia do UE nowych państw, których PKB *per capita* wynosi 30-50% obecnej średniej unijnej, Hiszpania i Portugalia wpadną w tzw. pułapkę statystyczną, gdyż średni PKB w UE ulegnie obniżeniu, a tym samym PKB dawnych członków relatywnie wzrośnie i uniemożliwi dostęp do funduszy pomocowych. W obszarze rolnictwa Hiszpania dąży do maksymalnego przesunięcia w czasie objęcia rolników z przyszłych krajów członkowskich pełnymi dopłatami bezpośrednimi. Stanowisko negocjacyjne Komisji, wg którego w pierwszym roku nowi członkowie mogliby liczyć zaledwie na 25% dopłat, opiera się w dużej mierze na propozycjach hiszpańskich.

Wnioski i rekomendacje

Stosunki Polski z krajami Płw. Iberyjskiego można zaliczyć do harmonijnych i otwierających możliwości dla szerszej współpracy w strukturach międzynarodowych. Liczniejsze kontakty z Hiszpanią powinny posłużyć do zintensyfikowania współpracy z Portugalią.

- Współpraca gospodarcza z tym regionem stawia przed Polską podwójne wyzwanie: zainteresowanie hiszpańskiego i portugalskiego kapitału inwestycjami w Polsce oraz choćby częściowe zrównoważenie struktury obrotów handlowych.
- Stosunki kulturalne i naukowe wymagają działań w kierunku promocji kultury polskiej na PI. Pozytywny obraz Polski mógłby zachęcić mieszkańców Hiszpanii i Portugalii do odwiedzenia naszego kraju, a tym samym w niewielkim choćby stopniu „złagodzić” ujemne saldo wymiany turystycznej.
- Pozytywny bilans stosunków bilateralnych powinien wspomóc wspólne działania w ramach przyszłego członkostwa w UE. Polska może być postrzegana jako konkurent do pomocy unijnej, ale także jako potencjalny sojusznik w procesach decyzyjnych. Należy podkreślać komplementarność, a nie konkurencyjność polskiego rolnictwa względem rolnictwa z obszaru PI, a także rolę jaką możemy odegrać w procesie reformowania Wspólnej Polityki Rolnej.
- Jednocześnie należałoby skoncentrować się na strategii, która pozwoliłaby na przekształcenie wielu obiecujących deklaracji w konkretne działania. Jest to szczególnie istotne teraz, kiedy ważą się losy polskiej integracji z UE i pozycji wśród partnerów europejskich.